

Biz profesörler

Prof. Dr. Şermin KÜLAHOĞLU
Uludağ Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Bu yazının amacı, “biz profesörler”in kendimizi gözlemlemeye ve bu yoldan, var olan ve olması gereken akademisyen özelliklerimiz hakkında, düşünmeye davet etmektir.

İlhan Arsel 1987 yılında yayınlanan, “Biz Profesörler” isimli kitabında, ülkemiz profesörleri için, bugün de geçerli olduğu düşünülebilecek şu profili çizmekteydi: “Biz profesörler, aldatıcı dış görünüşümüze karşın, iç alemimizde bilgisizliklerle, yetersizliklerle, bencilliklerle, haset ve çıkarıcılıklar ve küçük hesaplarla, vasat insan kertesini aşmamış kimselerizdir. Asistanlarımızı, fakülteye veya ülkeye yararlı olmaları için ya da üstün yeteneklere ve karakterlere sahiptirler diye seçmeyiz. Kendi kişisel ihtiyaç ve angaryalarımıza yatkınlık esasına göre seçer, bizi gölgede bırakmasınlar diye genellikle düşük zekâ ve bilgi düzeyindekilerin ön plana çıkması için elimizden geleni yaparız... Asıl yaptığımız, yapmamız gerekenden çok farklı olarak, her yıl hemen hemen aynı şeyleri tekrarlamak, öğrenciyi kendimiz gibi ezberle yönlendirmektir...”

Bu tür tanımlamaların, bilimsel olmaktan çok genel bir bakış açısı içerisindeki gözlemlerden çıkarılmış olduğu düşünülebilir.

Amerikalı psikolog D. F. Machell, Amerika'nın her yöresinde profesörlerle mülakat yaparak topladığı verilerinden şu profili çıkarmaktadır: “Profesörler eleştirmeyi severler, her işi mükemmel yapmak isterler. Kendileri gibi başarılı ve eleştirmeyi seven meslektaşlarından pek takdir görmezler ve bu nedenle sürekli bir mesleki doyumsuzluk ve melankoli içinde bulunurlar.”

“Biz profesörler”in yukarıda tanımlanan özelliklerden hangilerini ne ölçüde yansıttığımız üzerinde düşünmeye değmez mi?

Machell'e göre, Amerikalı profesörlerin aşağıda özetlenen işleri, çevreleri ve kişilikleri “profesör melankolisinin” oluşmasına ve kendini değersiz görme eğilimine yol açmaktadır.

- Profesörler mesleklerine ekme parası

kazanılacak bir iş olarak bakmazlar. Araştırmak, yayın yapmak ve öğretmek onların kendilerini tanımlamalarının ve yaşama verdikleri anlamın özünü oluşturur. Bu nedenle, diğer meslek gruplarındakilere göre çok farklı bir stres ve gerginlik içine girerler.

● Diğer mesleklerdeki gibi kimin amir, kimin memur olduğu açıkça tanımlanmamıştır. Profesörler kendilerinin amiri durumundadır. Nasıl ders vereceklerini, hangi konuları ne derinlikte inceleyeceklerini kendileri kararlaştırırlar. Bu nedenle kendi kendilerinden beklentileri, diğer meslektekilere göre daha yüksektir.

● Bütün yaşamları boyunca mükemmeliyetçi olmuşlardır. Yalnızca öğrencilerini ve meslektaşlarını değil, kendilerini de sürekli eleştirmişler ve sürekli daha mükemmeli istemişlerdir. Her bir başarı, bir anlamda mükemmeliyete erişeme-yem yönünden bir başarısızlık olmuştur.

● Tıp, mühendislik gibi birçok meslek grupları kendi aralarında bir araya isteyerek gelebildikleri halde, profesörler, aşırı eleştiri düşkünlükleri fikirlerinin çalınacağı korkusu ve diğerleriyle sürekli yarışma içinde oldukları duygusu yüzünden, kendilerini yalnızlığa gömerler.

Psikolog Machell'e göre, profesör melankolisi üç aşamadan geçer.

1. Doktorasını yeni almış ve profesörlüğe doğru adım atmış genç bilimadamlığı aşaması. Bu aşamada doktora programı başarıyla bitirilmiş "parlayan yıldız" duygularından, üniversiteye işe başlayınca, doktora programındaki destek ve anlayış yerine eleştiri ve rekabet bulurlar. Heyecanla araştırdıkları konulara ilgisiz ve anlamayan öğrencilerle karşılaşır. Yalnızlığın başlangıç adımlarını atarlar.

2. İlerleme için sürekli araştırma ve yayın yapmak zorunluluğu altında başarısızlık korkusu ve gerginliği yaşama aşaması. Bu aşamada yalnızlık artar. Kendileri gibi, öğrencilerini ve meslektaşlarını da ilgisiz, yeteneksiz bulmaya, dersleri

kendilerini engelleyici, tekrar olarak görmeye ve zevk almamaya başlarlar.

3. Herkesin kendi aleyhine olduğu sanısına kapıldığı, mutsuzluk aşaması. Öğrencilerden nefret ederler. İş bırakamazlar zira başka bir iş bulma umutları yoktur. Alkol ve zararlı madde bağımlılığı, öğrencilere cinsel taciz, depresyon, intihar eğilimleri ortaya çıkabilir.

Ülkemizdeki "biz profesörler" de, bu aşamalara ve profesör melankolisine mahkûm muyuz? Profesör melankolisinin oluşmasına yol açan araştırmacı hırsı, mükemmeliyetçilik, kendinin amiri olma özgürlüğü, sürekli yarışma duygusu içinde olmak gibi özellikler açısından Amerikalı meslektaşlarımıza ne ölçüde benzemekteyiz?

Çukurova üniversitesi öğretim üyelerinden Sayın Ortaş, ülkemiz profesörlerinin bilimsel profilleri üzerine yaptığı tanımlamalarda, bu soruyu yanıtlamamızda bize yardımcı olmaktadır.

Sayın Ortaş, biz profesörleri, üç ölçüte göre birbirinden farklı gruplara ayırıyor:

1. Bilgiye ulaşmada felsefi bakışına göre profesör tipleri.

2. Üniversiteye bakış açısına göre profesör tipleri.

3. Sahip olduğu bilim etiğine göre profesör tipleri ortaya çıkarmış.

Bilimsel bilgiye ulaşmada felsefi bakışına göre, bilimadamları aşağıdaki şekilde sınıflanmaktadır:

1. Başarılı olduğu belirli konulara yönelik olarak ve derinlemesine çalışan ve bilime önemli katkıda bulunan bilimadamı ,

2. Geniş bir alanda bilgi sahibi olan, değişik disiplinlerle birlikte çalışabilmekle birlikte, gerektiğinde dar alanda derinlemesine çalışabilen bilimadamı,

3. Genel bir bilimsel felsefeleri ve derinlemesine bir bilgi birikimleri de bulunmadığından, daldan dala atlayan, popüler olan her konuya yönelen, zig-zag tipler.

Üniversiteye bakış açılarına göre, sınıflandırmada da dört grup ayrılmaktadır.

1. Araştırma projelerini ülke sorunlarına ve çözümüne yönelik olarak seçen ve çalışmalarını uluslararası boyuta taşıyan akademisyen grubu,

2. Ülke sorunlarından çok bilimsel literatüre katkıda bulunmak amacıyla, gelişmiş ülke bilim adamlarına endekli çalışanlar,

3. Belirli bir hedefi ve projesi olmayan ve yalnızca ders veren (müdrerris) öğretim elemanı tipleri,

4. Kendini devlet memuru, üniversiteyi sıradan bir devlet dairesi gibi görüp, kendilerine verilen görevi yaparak sorumluluğu yerine getirdiğini düşünenler.

Ortaş, ülkemiz profesörlerinin, sahip oldukları bilim etiği yönünden ise, üç yaklaşım tipine ayrıldıklarını ortaya çıkarmaktadır:

1. Gerçeği olduğu gibi kabul eden ve saptırmayan bilimadamı,

2. Bilerek veya bilmeyerek, bazen de çıkarına uygun düştüğü için, resmi otoritelerin talepleri doğrultusunda bilimsel gerçekleri saptıranlar,

3. Belirli ideolojik saplantısı olan ve olayları şartlandığı bakış açısıyla değerlendirenler.

Yukarıdaki tiplerde, ilk gruplarda yer alan türdeki bilimadamlarına ülkemizin büyük ihtiyacı vardır. Bu ülkeye, araştırma projelerini ülke sorunlarına ve çözümüne yönelik olarak seçen, bu konularda derinlemesine çalışan ve başarılarını uluslararası boyuta taşıyan bilim adamı, bilimsel gerçeğin arayışında olan ve saptırmayan bilim adamı gereklidir.

Oysa, gelişmiş üniversite ortamlarında pek bulunmayan, fakat bizim gibi toplumlarda sık karşılaşılan bilimadamı tipi, 3. ve 4. gruplarda betimlenenlerdir. Güzel yurdumun “biz profesörleri” arasında, yabancı dil bilmeyen, araştırmaları izlemeyen, analiz-sentez yeterliği bulunmayan, proje üretme ve yönetme riski almayan “memur-müdrerris”ler, ne yazık ki ezici çoğunluğu oluşturmakta-

dır. Üniversiteyi yüksek lise gibi düşünüyoruz, başkalarının ders kitaplarında yazdıklarını öğrencilere aktararak asli görevimizi yaptığımız kanındayız. Unvan ilerlemesi için gerektiğinde, eli çeneye dayayıp, “Neyi araştırırsam acaba?” diyerek, bir gün bir konuda, ardından bambaşka konuda çalışmalar arasında uçan, ucuz çalışmalardan sabun köpüğü bulgular (!) çıkarıyoruz veya daha kolay, başkalarının yaptıklarından (ç)alıntı yapıyoruz.

Gelişmiş üniversitelerde bir akademisyen, akademik yaşama ilk adımını, akademik yaşamı boyunca sürecek olan araştırma problemini belirlemiş olarak atar. Tüm akademik çalışmalarında bu konuyu çeşitli yönleriyle inceler ve kuramlar geliştirir. Akademisyenler arası tanışmalarda, bir üniversite üyesine, adından hemen sonra, doğallıkla, “Senin problemin ne? (Yani, hayatını hangi konuyu araştırmaya adadın?)” sorusu sorulur. Araştırmacı kimliğinin göstergesi budur.

Şimdi, biz de kendimize soralım: “Yukarıdaki tiplerden hangisine daha çok uyuyorum? Neden?”

Bu soru üzerinde düşünmeli ve yanıtını vermeliyiz. Zira Sayın Ortaş’ın dediği gibi, “Bilimsel eğitimin yapıldığı üniversite kurumları, geleceği yaratmada, dünyadaki gelişmelere koşut olarak, bilimsel profillerini belirlemek zorundadır”.

KAYNAKÇA

Doğan Cüceloğlu, *Amerika’da “Profesör Melankolisi”*. CBT, no: 486, 2000.

İlhan Arsel. *Biz Profesörler*. İst. 1987, ss. 5-8.

İbrahim Ortaş, *Bilgiye Ulaşma, Felsefi Bakış ve Etike Göre Bilim İnsanları*. CBT, no: 742, ss. 15-16.

Jose Ortega, Y. Gasset. *Üniversitenin Misyonu*. (Çev. Neyyire Gül Işık) YKY Yayınları, İst. 1998.